

מאמר דעה

הצעת התיקון לחוק לשון הרע - רעה לציבור

03 באוגוסט 2008 | מאת: יעל כהן-רימר, פרופ' מרדכי קרמניצר

בעת האחרונה הועלתה לקריאה טרומית בכנסת הצעת החוק של ח"כ גלעד ארדן לתיקון חוק איסור לשון הרע. להצעה שני פנים – הגדלה משמעותית של הפיצויים שבית המשפט רשאי לקבוע בגין ביצוע עוולת לשון הרע (בלא הוכחת נזק); ו**חויב בית המשפט, במקרים רבים, להוציא צו מניעה טרם הפרסום**. אמנם, הגדלת סכום הפיצויים שבית המשפט רשאי לפסוק בלא הוכחת נזק יכולה להביא להרתעה חמורה מדי מפני פרסומים ולפגיעה בדיון הציבורי, אך ברצוני להתמקד דווקא בפן השני.

גם היום בית המשפט מוסמך להוציא צווי מניעה האוסרים מראש את פרסומו של הביטוי הפוגעני. סעד זה נועד להגן באופן מושלם על זכות הנפגע לכבוד ולשמו הטוב, שניהם חלק מזכויות היסוד הקנויות לכל אדם בישראל. השימוש בכלי זה – אצלנו ובמדינות רבות אחרות – מצומצם ביותר. **האיזון בין חופש הביטוי ובין הזכות לכבוד נערך בעזרת מבחנים מסייעים** (כפי שנקבע בהלכת אבנרי): האם ברור מראש או שכבר הוכרע שיש בפרסום משום לשון הרע? והאם יש עניין לציבור?

כך, במקרים שהפרסום מסוכן, למשל פרסום גזעני או פרסום העלול להצית אלימות, יוצא בית המשפט צו מניעה. עם זאת, ברוב המקרים יעדיף בית המשפט לטפל במפרסם לאחר מעשה, על ידי פסיקת פיצויים או החרמת עותקי העיתון וכו', ולא למנוע את הביטוי כליל. הרציונל של גישה זו (בין היתר) הוא תפיסת חופש הביטוי כאפשרות להפריית הדיון הציבורי. הטענה היא שכל שישמעו דעות רבות יותר, קיים סיכוי גדול יותר להגיע ל"אמת". **הציבור זכאי, ורשאי, לדרוש דיון פתוח על עמדותיו**, על מעשי מנהיגיו ועל כל דבר העולה על רוחו של מי.

התיקון של ח"כ ארדן מציע לשלול מבית המשפט את שיקול הדעת המוענק לו בחוק ולחייב אותו במקרים מסוימים להוציא צו מניעה. הצעת החוק מונה מקרים שבהם "ייתן" בית המשפט צו מניעה (ולא "ישקול", או "יהיה רשאי לתת"). בין היתר, בית המשפט יצנזר כך ביטויים שיש ספק באמתותם – כמו כמעט כל תחקיר חשיפה ראשוני; ביטוי שמעלה חשד לפלילים ואין בו ראיות מספקות – כמו כל פרסום שנועד להמריץ חקירה פלילית; או פרסומים בוטים – פרסומים רבים מאוד בתקשורת הישראלית.

החוק הקיים היום מתיר הבעת דעה על אנשי ציבור ותפקודם, ביקורת אמנותית, וכמובן מתיר לשופטים, דיינים וחברי ועדות חקירה לפסוק את דינם בלא חשש מתביעת לשון הרע. הוא מאפשר לחברי כנסת להתבטא באופן חופשי תחת חסיונותם, ולמבקר המדינה להביע את ביקורתו בלא שהדבר ייחשב פוגעני. **החוק נועד לאפשר ככל האפשר חופש ביטוי ומגוון דעות, תוך כדי מניעת פגיעה במידת בכבודו – הציבורי או הפרטי – של האדם**.

השמירה על כבוד האדם ושמו הטוב חשובה. ייתכן שיש לשנות את החוק הקיים – וארדן אינו הראשון שמעביר עליו ביקורת (ראו ביקורתו של בנדור, ושל גנאים, קרמניצר ושנור בספרם לשון הרע), אך ישנן דרכים אחרות, פוגעניות פחות, לעשות זאת. למשל, לאפשר לבית המשפט להוציא צו מניעה זמני, אם השתכנע שיש חשש לפגיעה משמעותית, ולאחר מכן לדון בתביעה המרכזית ולהחליט אם להפוך את הצו לקבוע (ראו הצעתם של גנאים, קרמניצר ושנור, שם).

צווי מניעה, המונעים מראש מביטוי להגיע לדיון הציבורי, הם כלי מסוכן. הם מאפשרים חסימת ביטויים העלולים לפגוע בחלק מהציבור, אך גם ביטויים שראוי שיגיעו לידיעת הציבור ויש מי שחושב שהם פוגעניים – לו או לנו. מאז ומתמיד הייתה לאנשי ציבור רגישות יתרה לסוגיית לשון הרע וחופש הביטוי. מחד, דעת הציבור עליהם היא נכס חיוני ויקר ערך במיוחד בעבורם, ופגיעה בשמם הטוב עלולה להרוס את עתידם ומקצועם. מאידך, דווקא על אנשים כאלה חייב הציבור – הבוחר בהם או תולה בהם את אמונו בהחלטות מהותיות – לדעת כל מה שרלוונטי לעניין הבחירה או האמון. כדי לאפשר ניהול חיים ציבוריים תקינים יש לאפשר לציבור נגישות למרב המידע על נציגיו.

במציאות הציבורית שלנו היום, של ממשלה תחת חקירות, אסור **לאפשר מצב שבו ייאסר פרסום על מי שחושש כי מי מנציגי הציבור מעורב במעשים פליליים ורוצה להביא את הסוגיה לדיון הציבורי** ואף להניע חקירה משטרתית כדי למצוא או להפריך ראיות בנושא. נכון, קשה להנהיג תחת עינה הבוחנת של המשטרה ותוך כדי זימון בלתי פוסק לחקירות. עם זאת, אין הדבר אומר שיש להפסיק את החקירות. להפך, יש לעודד מנהיגים שלא להתנהג בצורה העלולה להביא אותם לחדר החקירות, כך שיימנע מהם הצורך להפריך חשדות שהתנהגותם מעוררת. אם הדיון הציבורי בפליליות מעשיהם של כה רבים מנציגי הציבור שלנו היום מפריע להם למשול, עליהם להפסיק לספק עילות לפרסומים כאלה, ולא למנוע מראש את הפרסומים. מעבר לכך, בצד אנשי הציבור שיהנו מהגנת החוק, אם יתוקן, עתידים להיות מוגנים – ספק אם בצדק – חברות גדולות ובעלי הון (שתחקירים צרכניים בעניינם לא יפורסמו).

עוד פן בעייתי בהצעה הוא **שאם הציבור ידע שאין מספרים לו על חקירות וחשדות, כל נציג ציבור ובעל ממון יהפכו להיות בחזקת חשודים עד שלא הוכח אחרת.**

סתימת פיות איננה הדרך לשיפור ההנהגה שלנו, ואף לא לשיפור תדמיתה של ההנהגה.

עיינו בספר 'לשון הרע: הדין המצוי והרצוי'.

תגיות:

חופש הביטוי, חופש המידע, לשון הרע, תקשורת